

Hekimin Etik Sorumluluğu ve Hekim Hakları

Dr. Orhan Odabaşı

Asistan Etik Eğitimi Hacettepe, 09 Kasım 2015

Hekimin Etik Sorumluluğu

Türk Tabipleri Birliği, hekimlerin insan haklarının korunması ve sürdürülmesinde **özel bir konuma** sahip olduğunu ve sorumlulukları bulunduğunu bildirir:

Buna göre hekimler;

Sağlık hakkının, ancak **sağlığın temel belirleyenleri**nin (barınma, temiz su kaynaklarına erişebilme, temiz bir çevrede yaşama, yeterli beslenme ...) gerçekleşebilmesiyle mümkün olacağını bilir ve bu konudaki **toplumsal sorumluluğu**nun farkındadır.

Hastalarının sağlıklı kalabilmek, onu geliştirebilmek, yeterli sağlık koşullarına ulaşabilmek ve hastalandıklarında sağlıklarına kavuşabilmek için **eşit, ulaşılabilir, ücretsiz ve nitelikli sağlık hizmeti** alma hakkı olduğunu kabul eder. Bu nitelikteki sağlık hizmetlerini kapsayan bir **sağlık politikasının oluşturulması** için mücadele eder.

Olgu

Saat 10:00-10:30'arasında maktül AF abdominal bölgede ateşli silah yaralanması nedeniyle ailesi tarafından İlçe Devlet Hastanesi Acil Servisine getirilir (kendi arabası ile). Geçici görevle bu hastaneye yollanan genel cerrah raporludur, dolayısıyla ilde hastanede genel cerrah yoktur. Hasta, ifadelere göre çok kötü durumdadır. Kan basıncı alınamamaktadır.

Nöbetçi Acil Doktoru G.H. acil serviste intravenöz serum vermeye yarayan **intraket, anjioket gibi araçlar olmadığından** hastaya serum takamadığını söylemektedir. Nöbetçi hekime “Acil serviste kelebek set normal serum seti var mı?” diye sorulduğunda, “O anda olup olmadığını bilmiyorum” diye ifade vermektedir.

Kimi durumlarda ifte yükümlülükleri olduğunun farkındadır. **Bildirim yükümlülüğü** söz konusu olduğunda, her bir durumda **hastasının yararını** nceler. Ulusal ve uluslararası etik ilkelerin kabul ettiği, hukuk da dahil olmak üzere diğer sorumluluklar nedeniyle sağlık çalışanlarının **tıbbi etiğe ve vicdanlarına aykırı davranmaya zorlanamayacakları** ilkesine göre hareket eder.

Görevlerinin tıbbi insanlığın hizmetine sunmak,
kişiler arasında herhangi bir ayırım
yapmadan beden ve ruh sağlığını korumak ve
iyileştirmek, hastalarının acılarını dindirmek
olduğunu bilir.

Olgu

Melek, annesi doğum öncesi bakım almamış 15 günlük bir bebektir. Zamanında doğmuş ancak büyük thorakolumbar miyelomeningoseli vardır. Serebrospinal sıvı akılmaktadır. Bilgisayarlı tomografide beyinde serebral disgenesis, ventrikülomegali ve makrosefali vardır. Annesi (babası) doktor ile görüşmektedir. Melek'in 4, 8, 10 yaşlarında 3 kardeşi daha vardır. 8 yaşındaki erkek kardeşinde nöral tüp defekti vardır. Anne (baba) **önerilen ameliyatı kabul etmez**. Çocuğun varsa ağrısının dindirilmesini istemektedirler. Aile bebeği eve götürmek niyetindedir.

Tıbbi açıdan sorumlu olduğu kişinin bakımıyla ilgili bir karar verirken **klirik yönden bütünüyle bağımsız hareket etme** yükümlüğünün farkındadır. Temel görevinin izlediği kişilerin sıkıntısını azaltmak olduğunu, kişisel, toplumsal ya da politik hiçbir güdünün, bu yüce amaçtan daha üstün sayılmayacağını bilir.

Olgu

Fatih, 15 aylık olup yüzünde ve her iki kolunda ileri derece yanıkla acil servise ailesi tarafından getirilmiştir. Fatih'in babası bir apartmanda görevli olarak çalışmaktadır. Çocukların annesi apartman merdivenlerini yıkamak için çıktığında evde 2 kardeşi bırakır. Fatih'in **abisi 5** yaşındadır. Bir naylon torbayı yakar ve kardeşinin beşiğinin içine atar. Anne eve geldiğinde odadan gelen duman kokusunu fark eder. İleri derecede yüzünde ve kollarında yanık saptanan bebeğin gangren tehlikesi nedeniyle her **iki kolunun ampüte edilmesi** gerekmektedir. Aile çocuğun kollarının kesilmesinden ölmeyi tercih edeceklerini söylemektedir. İlerde her iki kolu kesik kardeşini gördükçe abisinin psikolojisinin bozulacağını düşünmektedirler. Anne 3 aylık hamile olduğunu söylemektedir.

İnsan haklarının korunması ve sürdürülmesinde özel bir konuma sahiptir ve genellikle **insan hakları ihlallerinin ilk tanıkları** arasındadır. Bu nedenle, tıbbi bakım sorumluluklarının gereği olarak tanığı oldukları insan hakları ihlallerinin kayıt altına alması gerektiğini ve tıbbi bakım vermekle yükümlü olduğunu bilir.

İnsan yaşamına duyulan yüksek saygıyı tehlike altında bile sürdürmek ve herhangi bir **tıbbi bilginin insanlık dışı bir biçimde kullanılmasına** izin vermemek gerektiği bilinciyle hareket eder.

Silahlı çatışma ya da sivil kavgalar da dahil olmak üzere, hiçbir durumda **işkenceyi ve zalimce insanlık dışı ya da aşağılayıcı** hiçbir işlemi onaylamaz, hoş görmez ve bunlara katılmaz. İşkence ya da zalimce, insanlık dışı ve aşağılayıcı öteki işlemlerin uygulandığı ya da böyle bir **gözdağının verildiği yerlerde bulunmaz.**

Olgu

Dr. BB adli tıp uzmanı, Adli Tıp Kurumu'nda çalışıyor. Siyasi Şube tarafından gözaltına alınan Avukat GT, üç gün sonra polis nezaretinde Adli Tıp Kurumuna gönderilir. Avukat GT, Dr. BB'ye avukat olduğunu, **üç gündür işkence gördüğünü** söyler ve hekimden gerekli muayeneyi yaparak raporunda darp izlerini tesbit etmesini ister. Dr. BB **muayene etmeden, polislere hastayı dışarı çıkarmalarını** söyler. GT, ertesi gün Cum. Savcılığı'na suç duyurusunda bulunur ve Adli Tıp Kurumuna giderek yeni bir rapor düzenlenmesini ister. Adli Tıp raporunda, her iki kolun ön ve iç alt kısımlarındaki morluklar tespit edilir. GT, hekimi Tabip Odası'na şikayet eder.

Açlık grevi karşısında **uluslararası hekim belgelerine** (*Dünya Tabipler Birliği Tokyo ve Malta Bildirgesi*) göre davranmanın uygun ve etik olduğunu benimser. Cezaevlerinden hastanelere getirilen tutuklu ve hükümlülerle ilgili olarak "**Hastaneye getirilen mahkumlara yönelik hekim tutumu**" belgesini hatırlatarak hasta-hekim ilişkisinin tüm insani yönlerinin uygulanması gerekliliğini benimser.

Ev içi şiddet, tecavüz, cinsel taciz, **çocuk** cinsel istismarı, kadın ticareti, paralı seks kapsayan **cinsiyet temelli şiddetin farkındadır** ve bunları kabul edilemez olarak tanımlar. Bu tür şiddete maruz kalan kadınlarda kronik ağrı, sakatlık, düşük, somatik bozukluk, istenmeyen gebelik, cinsel yolla bulaşan hastalık, depresyon, anksiyete, madde bağımlılığı, intihar girişiminin sık görülebileceğini bilir ve buna benzer yakınmalarla gelen kadınlarda şiddeti sorgulamayı ihmal etmez.

Olgu

Hatice Ş. 18 yıllık evlidir. Hastaneye tek başına gelen Hatice Hanım dün akşam mutfakta ayağının kaydığını yere düşerken kafasını ve vücudunun değişik yerlerini çarptığını, kolunun da incindiğini söylemektedir. Hasta uzun kollu bir giysi giymektedir. **Muayene olmak istememekte** yalnızca kafasındaki ağrıdan ve şişlikten yakınmaktadır. Kan basıncının ölçülmesi için giysisinin kolu sıyırıldığında, kolunda ekimotik (morarma) alanlar görülmektedir. Morlukların farklı evrelerde olduğu saptanmıştır. Hekim dün akşam düşer düşmez neden hastaneye gelmediğini sorduğunda hasta bir cevap verememektedir. Hekim **kadının şiddete uğradığını** düşünmektedir.

Sağlık politikalarının; kadınların maruz kaldıkları hastalık risklerinin ve kadın sağlığı sorunlarının doğasının göz önünde bulundurulmasını gerektirecek, **toplumsal cinsiyete duyarlı** olacak biçimde oluşturulması için mücadele eder.

Kadınların **cinsiyetçi işbölümü** gereği çocuk ve yaşlı bakımından sorumlu kabul edildiğini ve bu durumun kadınların kamusal yaşama katkılarını zorlaştırdığını bilir ve sağlık alanındaki eşitlik açısından, çocuk bakımı, yaşlı ve engellileri kapsayan sağlık bakımı olanaklarının sağlık ve **sosyal güvenlik programları**nda dikkate alınmasını önceler.

Koruyucu hekimlik uygulamalarında doğmamış **kız çocukları**nın doğum öncesi cinsiyet seçiminden korunmasını, erkek çocuklarla benzer biçimde beslenme ve bağışıklanmalarının güvenceye alınmasını, **ergenlik çağındaki** kız çocukları için cinsel sağlık ve doğurganlık hizmetlerine sınırsız ulaşma olanağı sağlanmasını, cinsel eğitim programlarının düzenlenmesini dikkate alır.

ve Hekim Hakları

- Hekim hakları hasta hakları kavramına **karşı geliştirilmiş haklar değildir.**
- Hekim hakları hasta hakları temel alınarak gerekçelendirilemez ve **hasta haklarının getirdiği sorumlulukları azaltmaz.**

Hekim hakları

- Hekimin sağlık hizmeti sunduğu kişi ve topluma karşı
- Hekimin sağlık hizmetini örgütleyen ve finanse eden kurumlar ve çalıştığı kurumlarla ilişkin

Hekimin sağlık hizmeti sunduğu
kişi ve topluma karşı hakları

a. Tıbbi ölçütler dışında hiçbir özellik ya da ölçüte göre ayırım yapmadan hizmet sunma, hekimlik mesleğinin temel değerlerindedir. Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi ve Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kuralları'nda da belirtildiği üzere, hekim belli koşulların oluşması halinde sağlık hizmeti sunmayı reddedebilir.

Ancak bu hakkın kullanılması için aşağıdaki koşulların sağlanması gereklidir; aksi taktirde hekim “ayırım yapmama” ilkesini çiğnemiş olacaktır.

- Kişinin sağlık durumu **acil bir girişim** gerektirmiyor olmalıdır.
- Sağlık hizmeti sunulacak kişi **erişilebilir ve gereksinimle uyumlu** nitelikteki **bir başka hekime** yönlendirilebiliyor olmalı ve bu yönlendirme kişinin sağlığını tehlikeye atmıyor olmalıdır. Hekim hizmet sunduğu kişiyle ilgili edindiği tüm tıbbi bilgileri meslektaşına aktarmakla yükümlüdür.

Hekim hizmet sunmayı reddetme nedeni ve diğer hizmet olanakları konusunda **hastayı bilgilendirmeli**, yönlendirmenin **sağlık üzerinde olumsuz etkisi** olmayacağını açıklamalıdır.

Olgu

Şikayetçi, Dr.'un muayenehanesine giderek tıbbi yardım aldığını, tansiyon sorunu nedeniyle A isimli ilaç verildiğini, Aralık ayında ritim bozukluğu başlaması üzerine tekrar aynı hekime başvurduğunu, bu kez B isimli ilaç yazıldığını, bu aşamadan sonra **talep ettiği randevuların verilmediğini**, tedaviyi planlayan hekimin hiçbir gerekçe olmaksızın tedaviye devam etmeme kararı vermesinin kendisini yaraladığını, kişilik ve hasta haklarının incindiğini belirten bir dilekçe ile Tabip Odası'na başvuruda bulunmuş ...

hizmet sunmayı reddetme

- Sözlü ya da fiziksel bir **şiddet** olduğunda ...
- Hekim kendisine başvuran ya da hizmet sunmakta olduğu kişi ile daha önceden var olan kişisel bir ilişkisi nedeniyle **mesleki yargılarının etkilenebileceği**nden kaygılanıyor ise ...

hizmet sunmayı yönlendirme

Bulaşıcı bir hastalık söz konusu olduğunda;
çalışma ortamında **rutin korunma araçları
bulunmuyor** ve o hastalığın **bulaş riski tıbbi
uygulama ile anlamlı biçimde artıyor** ise,
hekim kendisini ve başkalarını korumak ...

hizmet sunmayı yönlendirme

Rutin korunma önlemlerinin yetersiz kaldığı,
enfeksiyon zinciri henüz tam olarak tanımlanmamış bulaşıcı hastalıklar söz konusu olduğunda ...

(hekimin mesleki bilgi ve becerisi dolayısıyla hala toplumun diğer üyelerine göre etkin girişimde bulunabilecek tek kişi, ayrıca tıp mesleği ile toplum arasında bulunan geleneksel sözleşmenin gereği olarak hekime sorumluluk düştüğü)

Hekimin sağlık hizmetini örgütleyen ve
finanse eden kurumlar ve çalıştığı kurumlara
ilişkin hakları

Çalışma koşullarına ilişkin haklar

Hekim; çalışma ortamının fizik özelliklerinden **mesleki riskler**in olası en düşük düzeye indirilmesine ve **hizmetin uygun nitelikte sunulabilmesi** için gerekli araçların sağlanmasına dek tüm koşulların belli nitelikte olmasını talep etme haklarına sahiptir. ...

- Hekim, hekimlik meslek ahlakına uygun olmayan davranışlara **ortak olmayı reddetme** hakkına sahiptir.
- Özlük hakları: Hekim bir çalışan olarak çalışma güvencesine sahip olma, yeterli gelir elde etme, **izin kullanma, emeklilik**, sürekli mesleki gelişimini sağlayacak etkinliklere katılma gibi haklara sahiptir.

- Demokratik haklar: Hekim **örgütlenme hakkı**na, çalıştığı kurumlarda yönetsel ve hizmete ilişkin kararlara katılma ve denetleme hakkına sahiptir.
- Hekim; geri ödeme kurumları ya da çalıştığı hastane gibi kurumların **bilimsel bilgiyle gerekçelendirilmeyen istemlerini reddetme** / uygulamama hakkına sahiptir.

Türk Tabipleri Birliği yukarıdaki hakların yanı sıra hekimlerin **sürekli tıp eğitimi ve sürekli mesleki gelişim** haklarının olduğunu da vurgular.

Kaynak

Türk Tabipleri Birliği Etik Bildirgeleri, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, 17 Mayıs 2010, Ankara (www.ttb.org.tr)

odabasi@hacettepe.edu.tr

Teşekkürler.